УДК 378.147:379.811.32

Д. М. Карюченко,
аспірант
(Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди)

СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ФОРМІ ГРИ

Стаття розкриває сучасний стан професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до організації дозвілля старшокласників. Зроблено аналіз змісту навчальної та виховної роботи з даної проблеми. Визначено, що професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до організації дозвілля учнів у формі гри може бути схарактеризована як дискретна, епізодична. Запропоновано, що для поліпшення підготовки майбутніх учителів до організації дозвілля старшокласників необхідно введення відповідних тем до існуючих програм, розробка та запровадження спецкурсів, удосконалення планів і методики виховної роботи зі студентами.

Постановка проблеми. Організація дозвілля дітей і молоді – актуальна проблема сьогодення в контексті формування здорового способу життя, відповідальної поведінки. Тому в сучасних умовах необхідно готувати майбутніх педагогів до розв'язання цих завдань ще під час навчання у ВНЗ.

Аналіз досліджень. Аналіз друкованих праць з даного питання свідчить, що проблема організації дозвілля дітей і молоді розглядалася дослідниками в різних ракурсах:

– вивчення ефективної організації дозвілля студентів через нові форми культурно-масових заходів, виховної роботи (А. Й. Капська, В. Г. Кузь, С. Г. Пішун, С. Д. Цюлюпа);
– дослідження організації дозвілля старшокласників (Л. П. Герасименко, О. Б. Голік та ін.);
– розкриття основ педагогіки дозвілля (М. В. Донченко, С. Ю. Пащенко, Л. М. Пивоварова та ін.);
– виявлення умов успішної організації дозвілля і відпочинку дітей в умовах тимчасового дитячого колективу (Б. І. Ковбас, О. М. Сорочинська, М. М. Шуть, К. В. Щербакова та ін.); у дитячих громадських організаціях (Ю. Й. Поліщук, К. Д. Радіна, М. М. Ященко та ін.);
– визначення ролі і сутності гри в організації дозвілля дітей і молоді (В. А. Гущин, М. Ю. Забіяко, І. П. Іванов, Є. А. Репринцева та ін.);
– аспекти підготовки вчителів до організації дозвіллєвої діяльності учнів (І. І. Бойчев, Є. Н. Рубцова та ін.).

Але сьогодення висуває на порядок денний нові ігри, форми дозвілля, в яких діти і молодь масово виявляють свою активність і самостійність. Це, насамперед, ігри типу "Квест", які є самодіяльними і непедагогізованими, що ставить нові питання щодо якості підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллєво-ігрової діяльності старшокласників як найбільш самостійної частини школярів.

Тому **метою статті** є виявлення стану підготовки майбутніх учителів до організації дозвіллєвої діяльності старшокласників в сучасних умовах. Завданнями статті є: 1) виявлення шляхів та аналіз якості підготовки майбутніх учителів до організації такої діяльності; 2) виявлення обізнаності та ставлення студентів до сучасних молодіжних ігор, досвіду участі в них; 3) розкриття можливостей поліпшення якості такої підготовки в педагогічних ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Нами здійснювався якісний та кількісний аналіз стану професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до організації дозвілля старшокласників. Були використані такі методи науково-педагогічних досліджень:

а) теоретичний аналіз чинних підручників з педагогіки, педагогічної майстерності, посібників для студентів педагогічних ВНЗ;

б) аналіз документації ВНЗ: навчальних планів, робочих програм, планів виховної роботи університету, факультетів, кураторів, планів роботи студентських соціальних служб, клубів тощо;

в) спостереження щодо проведення студентами дозвілля;

г) спостереження за навчальним процесом: чи використовуються дидактичні ігри для організації групової роботи на заняттях;

д) анкетування студентів щодо їх готовності до організації дозвілля учнів у формі гри, вивчення їх власного досвіду участі в такій діяльності;

е) аналіз виховної роботи козацького осередку в педагогічному ВНЗ (щодо використання національних козацьких ігор у підготовці вчителя і впровадження їх у дитяче середовище).

Теоретичний аналіз чинних посібників [1-3] виявив, що організація дозвілля дітей не знаходиться в них у центрі уваги, а гра розглядається здебільшого як метод навчання. У своїй практичній діяльності факультети приділяють груповій грі особливу увагу при підготовці майбутніх учителів: економічний факультет знайомить з ними ґрунтовно в курсі "Методика викладання економіки"; факультет фізичного виховання – під час вивчення методик проведення спортивних ігор (за спеціалізацією: волейбол, футбол тощо), дисципліни "Теорія і методика фізичного виховання" (рухливі ігри); факультет початкового

© Карюченко Д. М., 2012

навчання – під час вивчення теорії виховання, теорії і методики фізичного виховання (проведення спортивних і рухливих ігор). Приклади ігор знаходимо в посібниках і підручниках, але вони не завжди відображають сучасні інтереси старшокласників, є традиційними. Ці ж ігри вивчаються і при підготовці студентів усіх факультетів на триденному семінарі з підготовки студентів до роботи влітку в дитячих оздоровчих таборах, що для одних студентів є повтором, для інших – зовсім новою справою.

Аналіз планів виховної роботи університету, факультетів, кураторів ХНПУ імені Г. С. Сковороди свідчить про те, що групові ігри застосовуються здебільшого в походах (спортивні) та в КВК, конкурсі педагогічної майстерності.

Аналіз планів роботи студентських соціальних служб ЖДУ ім. І. Франка (м. Житомир), ХНПУ імені Г. С. Сковороди (м. Харків) свідчить, що в них, на жаль, не часто зустрічається організація дозвілля студентів у формі гри. Фізкультурні ж клуби, молодіжні студентські центри ВНЗ, які широко практикують спортивні ігри і масові заходи, не ставлять дозвіллєву діяльність у центр поля свого зору.

Спостереження за проведенням дозвілля студентської молоді, вивчення планів виховної роботи в гуртожитках ХНПУ, НФАУ також свідчить здебільшого про епізодичні спроби організації дозвілля у формі гри (КВК, спортивні заходи). Опитування у вигляді експрес-інтерв'ю ("Чи брали Ви участь у дозвіллі у формі гри в гуртожитках?") у гуртожитках № 3, 4, 5 ХНПУ імені Г. С. Сковороди підтверджують недостатню активність в організації дозвілля студентів у формі гри (опитано було 318 студентів).

Нами також проводилось анкетування 300 студентів 3-х курсів 8 факультетів ХНПУ імені Г. С. Сковороди на предмет виявлення їх готовності до організації дозвіллєво-ігрової діяльності учнів. Було виявлено, що студенти знають про такі ігри, як "Форт Буайар", КВК, спортивні змагання, комп'ютерні, Таврійські ігри, "Зірниця", "Що? Де? Коли?", боулінг, "Ширше коло", квач, Брейн-ринг, рулетка, покер, квест, "Збиралочка", "Навколосвітня подорож", ігри в мобільних телефонах. Найбільш відомими є спортивні ігри: їх назвали 22 % респондентів, квест – 41 %, відсутня інформація про ігри у 53 % студентів. Ці дані свідчать, що більш ніж у половини студентів відсутні чіткі знання і власний досвід участі в сучасних молодіжних іграх, а ігри типу "покер" і "рулетка" взагалі є шкідливими звичками. Отже, у більшості студентів знання про ігри сформовані лише на рівні уявлень, що підтверджує проведений нами аналіз якості підготовки студентів до організації дозвілля у формі гри. У той же час 41 % респондентів знає про найпопулярнішу молодіжну сучасну гру "квест", але грали в неї лише 15 % студентів.

Дізналися про квест студенти від: а) друзів – 64 % респондентів, б) із ЗМІ – 0 %; в) від викладачів ВНЗ – 13 %; г) від когось іншого – 3 %; д) від одногрупників, друзів, у турпоході (по 1,5 %). Ці дані свідчать, що: 1) квест є предметом спілкування однолітків, він цікавить студентів; 2) викладачі відчувають потребу повідомити студентів про квест попри його відсутність у навчальних програмах.

Студенти відповідали на питання: "Чи може бути квест цікавим для дітей?" 87 % відповіли "так"; 13 % – ні". Ці дані свідчать про: 1) розуміння потреб дітей; 2) відсутність необхідної інформації для організації квесту з дітьми. На питання "Що таке квест?" були дані такі відповіді: 77 % – гра; 19 % – відсутня інформація; 4 % – виконання завдань на основі підготовлених підказок, "бродилка". Отже, знання про квест як найбільш поширену сучасну молодіжну гру в студентів педагогічного ВНЗ сформовані на рівні уявлень.

При цьому студенти намагалися визначити значення квесту для дітей:

а) профілактика негативних явищ у дитячому середовищі – 22 % респондентів;

б) виховання в дусі колективізму – 67 %;

в) сприяння формуванню позитивної мотивації до засвоєння нового, людської культури – 13 %;

г) реалізує ідею взаємонавчання – 25 %;

д) сприяє всебічному розвитку особистості – 56 %;

є) сприяє формуванню комунікативних умінь – 43 %;

ж) сприяє формуванню вмінь приймати рішення, доводити їх оптимальність – 63 %;

и) показує приклад альтернативного проведення дозвілля – 30 %;

к) сприяє розвитку ініціативності, самоврядування – 55 %.

Ці дані свідчать про розуміння студентами виховного значення квесту для дітей, але оскільки тільки 15 % респондентів грали у квест, то уявлення студентів можна вважати гіпотетичними. Було виявлено, що студентам квест цікавий, грати в нього (навіть без знань про нього) готові 50 % опитаних; 14 % – не готові; мають сумніви – 36 % студентів. Хочуть же грати у квест більша частина студентів – 60 %, не хочуть – 13 %, не можуть відповісти – 27 % опитаних. Ці дані свідчать про те, що є інтерес до гри, є різне ставлення до неї (позитивне, нейтральне і негативне) і є брак знань і досвіду, які не становлять перешкоди для студентів щодо власної участі у грі. Перепонами студенти вважають брак: а) грошей – 10 % відповідей; б) часу – 9 %; в) бажання, інтересу – 23 %; г) команди – 29 %; д) знання місцевості – 16 %; є) знання правил гри – 15 %; ж) реквізиту – 10 %; з) автомобіля – 7 %; і) ноутбука – 10 %; к) телефону – 9 %; л) здоров'я – 3 %; м) спортивної форми – 4 %; н) девізу – 1 %. Знов-таки ці відповіді свідчать про увагу студентів до зовнішнього боку квесту, його сутність є для них ще незрозумілою.

Аналіз статуту і плану роботи окремого козацького осередку в ХНПУ імені Г. С. Сковороди дає підставу стверджувати, що увага тут приділена військово-патріотичному вихованню, вивченню і поширенню кращих козацьких традицій у дитячому і молодіжному середовищі для організації дозвілля дітей. Окрема увага приділена військово-спортивним іграм (перетягування каната, спортивним командним змаганням, інтелектуально-спортивним конкурсам), які реалізуються найчастіше в команді, формуванню студентських колективів як первинних осередків козацтва, здорового способу життя. Але ці ігри є здебільшого запланованими козацькими традиціями (і запропонованими "згори"), самодіяльності і добровільності тут сьогодні менше, що не дозволяє їх зробити актуальними для повсякденного дозвілля студентів. До того ж у них беруть участь тільки ті студенти, які прийняли козацьку присягу організовано (курсами, факультетами).

На основі вищезазначеного можна зробити такі **висновки:**

- у педагогічних вищих навчальних закладах недостатня увага приділяється сучасним молодіжним іграм, організації дозвілля студентів у формі гри і підготовки їх до його організації з учнями;
- майбутні вчителі у своїй більшості ще недостатньо готові до організації дозвілля учнів у формі гри, але ставляться до неї позитивно;
- професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до організації дозвілля учнів у формі гри може бути схарактеризована як дискретна, епізодична;
- студенти вивчають методики організації ігор або просто дозвілля дітей, але до організації дозвілля у формі гри їх готують недостатньо;
- з метою поліпшення підготовки майбутніх учителів до організації дозвілля старшокласників пропонуємо: введення відповідних тем до існуючих програм, розробку та запровадження спецкурсів, удосконалення планів і методики виховної роботи зі студентами.

У перспективі подальших досліджень вважаємо доцільним розробку і впровадження до змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів курсів щодо організації дозвілля учнів у формі гри, включення таких питань у плани виховної роботи зі студентами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Лозова В. І. Теоретичні питання виховання і навчання : [навчальний посібник] / В. І. Лозова, Г. В. Троцко. – Харків : ОВС, 2002. – 400 с.
2. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : [навчальний посібник] / С. Г. Карпенчук. – К. : Вища школа, 1997. – 304 с.
3. Фіцула М. М. Педагогіка / М. М. Фіцула. – Тернопіль : "Навчальна книга – Богдан", 1977. – 197 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Lozova V. I. Teoretychni pytannia vykhovannia i navchannia [Theoretical Questions of Upbringing and Education] / V. I. Lozova. – Kharkiv : OVS, 2002. – 400 s.
2. Karpenchuk S. G. Teoriia i metodyka vykhovannia [Theory and Methodology of Upbringing] / S. G. Karpenchuk. – K. : Vyshcha shkola, 1997. – 304 s.
3. Fitsula M. M. Pedagogika [Pedagogics] / M. M. Fitsula. – Ternopil' : "Navchalna knyga – Bogdan", 1977. – 197 s.

Матеріал надійшов до редакції 21.12. 2011 р.

Карюченко Д. М. Современное состояние подготовки будущих учителей к организации досуга старшеклассников в форме игры.

Статья раскрывает современное состояние профессионально-педагогической подготовки будущих учителей к организации досуга старшеклассников. Проведён анализ содержания учебной и воспитательной работы по данной проблеме. Определено, что профессионально-педагогическая подготовка будущих учителей к организации досуга учеников в форме игры может быть охарактеризована как дискретная, эпизодическая. Предложено, что для улучшения подготовки будущих учителей к организации досуга старшеклассников необходимы введение соответствующих тем в существующие программы, разработка и утверждение планов и методик воспитательной работы со студентами.

Kariuchenko D. M. The Modern Condition of Future Teachers' Preparation to the Senior Pupils' Leisure Organization in the Form of the Game.

The article reveals the modern condition of future teachers' professional-pedagogical preparation to the senior pupils' leisure organization. The content of the educational and upbringing work on this issue is analyzed. It is determined that the teachers' professional-pedagogical preparation to the pupils' leisure organization in the form of the game can be characterized as discrete and episodic. It is proposed that the implementation of the corresponding themes into the existing programmes, the work-out and the establishment of plans and methodologies of the educational work with students are necessary for the improvement of future teachers' preparation to the senior pupils' leisure organization.